

שלוש פעמים נאמר בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו"

ספר שמות פרק כג

(יט) יֵאָשִׁית בְּפִוְרֵי אֲדָמְתְךָ תִּבְיֵא בֵּית
יָדוֹד אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשֵׁל גְּדֵי בַחֲלֵב אִמּוֹ:

רש"י על שמות פרק כג פסוק יט

לֹא תִבְשֵׁל גְּדֵי – אף עגל וכבש בכלל גדי,
שאין גדי אלא לשון ולד רך ממה שאתה מולד,
בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והולך לפי
אחריו עזים כגון (בראשית לח) אנכי אשלח
גדי עזים את גדי העזים (שם כז) שני גדיי
עזים ללמדך שכ"מ שנה גדי סתם אף עגל
וכבש במשמע

ובג' מקומות נכתב בתורה א' לאיסור אכילה
וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור זיקוק:

1. צ"ל הרי שני נושאים בפירוש זה: א. מה
כלול בתיבת 'גדי'? ב. מדוע משלשת
התורה איסור זה? מדוע כוללם רש"י
בד"ה אחד – ולא פתח ד"ה נוסף לנושא
השני? [ראה ד"ה ולא ילין – פעמיים]

2. יתר על כן, הנושא הראשון נסוב רק על
תיבת 'גדי' והנושא השני רק על תיבות
לא תבשל – למה מעתיק שלשתם?

3. היה לו להקדים הביאור על 'לא תבשל'
שהוא כללות האיסור – לפני הסבירו
על מי מוסב הפרט 'גדי'?

את שאלת ה'סדר' אפשר לפתור:

זה שבכל שלשת האיסורים – נקטה התורה
ל' בישול, בהכרח לבאר מפני ש'בישול' הוא
הקדמה המביאה לידי 'אכילה והנאה' [ע"ד
'בכל קדש לא תיגע' – אף שהכוונה לאסור
אכילת קדשים בטומאה]

אבל ברור שלכלול את כל האופנים
במשמעות 'תבשל' – הוא דוחק בפש"מ! –
עדיף היה לפרש שכל פעם הכוונה **לבשר**
אחר שמתבשל:

[אילו היה אפ"ל שאחד איסור לבשל גדי, אחד
איסור לבשל עגל והשלישי איסור לבשל גור
של חיה – היה נוח יותר בפש"מ]

לכן הקדים רש"י לשלול אפשרות זו – כי 'גדי'
כבר כולל כל ולד רך, לכן בליט ברירה עלינו
לפרש: אכילה, הנאה ובישול]

אבל עדיין אין זה עונה מדוע אין רש"י
מחלקם לשני דיבורי המתחיל נפרדים [אלא
א"כ נמצא שבשני הנושאים הללו ישנה נקודה
משותפת]

שאלות נוספות על פירושו בפסוק זה:

4. הצורך לבאר את שילוש-האיסורים נוצר
רק בפעמים הבאות, בפסוק זה אין
התלמיד יודע שבשלשה מקומות נאמר
בתורה – **ולא קשה לו כלום!** [וראה
בחינוך (מצוה צב) שבפ' משפטים אינו
מבאר כלום]

5. ע"ד הפשט אם נאמר 'לא תבשל' הכוונה
לאיסור בישול, אך כאשר נאמר שנית
נלמד איסור אכילה ובשלישית גם הנאה

וראה בספר החינוך - מצוה צב

שלא **נבשל** בשר בהמה בחלב, שנאמר [שמות כ"ג,
י"ט] לא תבשל גדי בחלב אמו, [בפ' משפטים] ...
דיני המצוה נכתוב בעזרת השם בקיצור כמנהגנו,
במצות איסור האכילה וההנאה בסדר **כי תשא**:

אבל רש"י מהפך הסדר: אחד לאיסור
אכילה [וכששונה] איסור הנאה [ורק
כשמשלש מפרש כפשוטו]: איסור בישול!?

והביאור לכל התמיהות הללו:

במענה לשאלה 4. מה שהזיק את רש"י
לבאר את 'שאלת השילוש' כבר בפעם
הראשונה הוא: לתרץ תמיהה פשוטה
במקרא זה!

בן חמש למקרא לא למד עד עתה שישנו מאכל שבישולו אסור! ניודע איסורי אכילה וגם איסורי הנאה – אבל איסור בישול???)

(ואי"ז קשור ל'אשר תבשלו בשל' ולא בשבת, כי שם היום הוא שאסור ולא המאכל!)

•

לכן נאלץ רש"י לספר לתלמיד שאיסור זה 'משולש בתורה' – לומר לך: אילו היה כתוב רק פעם אחת, היינו נאלצים לפרשו כפשוטו 'איסור בישול' כגזירת הכתוב!

אבל מאחר ובשלשה מקומות נאמר: אזי כדי לא להרבות בלאווין על אותו איסור נאלץ לפרש את שני המקומות האחרים 'שלא כפשוטו' – לאיסור אכילה והנאה שה'בישול' הוא הקדמה להם.

ע"כ סבר רש"י שיש ללכת בדירוג מן הפשוט אל המחודש: אחד [אכילה] השני [הנאה] ולדחות בלית ברירה הפירוש 'איסור בישול' כשלעצמו לפעם השלישית!

וואף שבין כה וכה ישנו חידוש באיסור בשך בחלב שכל אחד מהם הוא מאכל היתר – אבל התלמיד מכיר דבר דומה באיסור 'שעטנז' ברש"י תולדות כוה. ד"ה חוקותי]

ושמא תאמר: מאחר ואיסור בישול הוא חידוש חריג, מאי נפק"מ אם יוצב בפעם הראשונה או האחרונה?

התשובה: אם היינו מפרשים כך בראשונה 'איסור בישול' כשלעצמו [בטרם ידענו על איסור אכילתו והנאתו] היה זה חידוש מופלג!

אבל אם שתי הפעמים הראשונות מגלות לנו איסורו באכילה וגם בהנאה, אזי אם נוסיף שגם ב'בישול' אסור – יובן הדבר כהרחקה מאכילתו ומהנאתו!

ולא כ'גזירת הכתוב'!

טעם העתקת תיבות "לא תבשל" בפירושו על 'גדי':

כי לרש"י הוקשה [לא רק פירוש תיבת 'גדי'-אלא] מה גם טעם שאיסור 'לא תבשל' חל על 'גדי' דווקא?

[שהרי לא מצינו בתורה הבדלים באיסורים הקשורים לבעלי חיים טהורים - בין סוגי בעלי החיים – אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף]

ואם האיסור נוהג כפי שנראה, רק בוולדות מין העיזים – נמצא שזו 'גזירת הכתוב'!

לכן מבהיר רש"י מיד בתחילת ביאורו: 'אף עגל וכבש ככלל גדי, שאין גדי אלא לקון ולד רך'

כלומר, האיסור 'לא תבשל' מוסב על כל מיני 'גדי' [ולד רך גם של עגל וכבש] ולא דווקא על מין העיזים!

ואין לשאול: מדוע אמנם בדרך הפשט נאסר לבשל בחלב דווקא 'ולד רך'? האם עדיין אין זו 'גזירת הכתוב'!?

כי בפשוטו של מקרא יש טעם לאיסור זה דווקא לגבי 'ולד רך' – כי זה קשור לשלילת התאכזרות לבעלי חיים [ע"ד אותו ואת בנו, בחינת 'והכני אם על בנים'...] ובפרט ליונקים מ'חלב אמו'

[ומה שבאמת האיסור נאמר גם על כל בשר בכל חלב, ולא רק 'ולד רך' שלהם.

זאת למדים מהפסוקים הבאים שם יכפל ונשלש האיסור – אבל בפסוק זה אין עדיין הכרח לפרש כן וסביר יותר שזה מחמת צער בעלי חיים!]

נמצא שישנה נקודה משותפת לשני חלקי הרש"י הנראים כשני נושאים שונים:

והוא שבא להבהיר שמצוה זו וכל פרטיה, אינם חורגים מסוג ה'משפטים' שכולל מצוות הגיוניות, לכן שולל פירושים הנראים כסתם 'גזירת הכתוב'

- בחלק הראשון – אי"ז גזירת הכתוב רק ב'עיזים' אלא 'כל ולד רך במשמע'
- ובחלק השני – איסור הבישול כשלעצמו איננו גזירת הכתוב – כשהוא בא לאחרי אכילה והנאה, הופך להיות סביר כהרחקה מאכילתו והנאתו- בגלל שהוא 'גדי בחלב אמו'

על אחת כמה וכמה
לצער בני אדם ומישראל